

JA ERA HORA

Regia la Universitat la Ley de Ordenación Universitaria de 1943, l'esperit de la qual és ben explícit en aquesta frase antològica del que fou ministre d'Educació José Ibáñez Martín: *«Lo verdaderamente importante, desde el punto de vista político, es cristianizar la enseñanza del Estado, arrancar de la docencia y de la creación científica la neutralidad ideológica y desterrar el laicismo, para formar una nueva juventud poseída de aquel principio agustiniano de que mucha ciencia no acerca al Ser Supremo.»*

Damunt, aquest nyap legislatiu arribà —dissortadament— a envellir i no fou fins que el valencià Josep Lluís Villar Palasí ocupà el ministeri d'Educació i Ciència (1968-1973) que es dugué a terme una reforma de l'ensenyament. Tot i que aquesta reforma no acabà de resoldre —ni de bon tros— els problemes, incloïa innovacions de transcendència; per exemple, la determinada pel decret-llei del mes de juny de 1968, creador de tres universitats (Madrid, Barcelona, Bilbao) amb règim autònom.

La Universitat Autònoma de Barcelona tingué com a primer rector el catedràtic de Farmàcia Vicent Villar Palasí i, a la tardor del mateix 68, dues Facultats —la de Lletres i la de Medicina— començaren llurs tasques. La Facultat de Medicina s'hostatjà, provisionalment, a la Casa de Convalescència i a la vella Farmàcia de l'Hospital de la Santa Creu i Sant Pau; les classes hi començaren el dia 7 de novembre. El degà era el professor de patologia quirúrgica Pere Piulachs i Oliva i el coordinador d'estudis Albert Oriol i Bosch, que reberen una àmplia col·laboració

dels equips mèdics de Sant Pau i, aviat, el concurs de catedràtics procedents d'altres universitats, com ara Josep Antoni Salvà i Miquel o Josep Laporte i Salas.

L'any 1971, la Universitat s'establí a Bellaterra (Cerdanyola del Vallès). Justament el curs 1971-1972 començaren les classes de pediatria, que impartien Àngel Ballabriga, a la Vall d'Hebron, i Agustí Pérez i Soler, a Sant Pau. Feia gairebé quaranta anys que la Universitat Autònoma de la Generalitat republicana havia instaurat —llastimosament per ben poc temps— l'aprofitament dels recursos hospitalaris no universitaris de prestigi per a la docència oficial; ja era hora que s'hi tornés.

L'any 1973 se sumà a aquesta tasca docent pluricèntrica Josep Llorens i Terol, a l'Hospital del Mar; l'any 1977, Josep Cubells i Rieró succeí a Pérez i Soler com a professor de pediatria de Sant Pau; Jordi Prats i Viñas —titular d'universitat des de 1984— té la responsabilitat de l'assignatura a l'Hospital Germans Trias i Pujol, des de 1987; i Gonçal Figueras i Figueras, des de l'Hospital de l'Esperança, és professor titular des de 1988. A la Vall d'Hebron, Alfred Gallart i Català, professor des de 1971, és catedràtic des de 1990.

La Facultat de Medicina de la Universitat de Barcelona també estengué la seva àrea de docència amb l'establiment d'una unitat a l'Hospital de Bellvitge que delegà l'ensenyament de la pediatria a l'Hospital de Sant Joan de Déu, amb Joaquim Plaza com a professor (1976-1986); a més, establí una Delegació a Reus (ara ja pertanyent a la Universitat Rovira i Virgili) que, des de 1982, és sota la responsabilitat de Carles Martí i Henneberg.

En una galeria de docents, hom no pot deixar de mencionar Josep Argemí i Renom, que de professor adjunt a la càtedra de Pediatria de Barcelona passà a catedràtic de la de Cadis (1976-1984) i ara s'ocupa del Consorci Hospitalari del Parc Taulí de Sabadell.

La contemplació de l'actual luxe de professors suscita la commiseració per les èpoques reculades;

hom no pot considerar que l'abundància present arribi a misses dites —per allò d'és preferible, cent vegades, que s'esdevingui amb retard que no la setmana dels tres dijous—, però sí que és molt de doldre que promocions i promocions d'estudiants hagin estat forçats a seguir la llicenciatura de l'amuntegament. Sobretot quan, de tot arreu, sorgien veus inconformes que reclamaven el canvi. Una, la de la Societat Catalana de Pediatria que, l'any 1963, encarregà a una comissió, formada per P. Martínez i García, Pere Calafell, Oriol Casassas i Simó, Jordi Prats i Josep Maria Casasa i Carbó, la redacció d'una ponència sobre «L'ensenyament de la pediatria». Aquest treball, que la Societat aprovà en assemblea el 17 d'abril de 1964, diu coses tan simples com que «*el número de alumnos que debe ingresar en la Facultad de Medicina depende del número de médicos que necesita el país*» o que «*la pediatría debe ser enseñada por el método inductivo*» o que, per a la docència, «*debe recurrirse a los hospitales no universitarios y a las otras instituciones de asistencia infantil que reúnan las condiciones necesarias*».

La Societat es proposava de presentar el treball a les sessions del XI Congreso Nacional de Pediatría, destinades al tema, que havia de tenir lloc a Canàries. És clar que mai no se saben amb certesa els motius de les decisions alienes, però l'acord del Comitè Directiu del Congrés de suprimir les comunicacions i la discussió relatives a la qüestió i de substituir-ho per una conferència del professor Galdó, resulta —si més no— molt suspecte. La Societat —poc amiga de perdre el temps— decidí de no presentar la comunicació al Congrés.⁸⁵

I el «Butlletí» de maig-juny de 1964 començava amb un «Pòrtico» que deia —en la seva versió original catalana i entre altres coses: «Deu fer, aproximadament, uns mil nou-cents anys que Plutarc deia: 'No és possible d'obtenir la salut per l'oci i la inactivi-

85. BSCP, 1964, pàg. 177.

tat, que són els pitjors mals, servidors de la malaltia; aquell que tracta de conservar la salut en la pigrícia i l'oci és com el que preserva els ulls no veient i la veu abstenint-se de parlar.' Fa exactament sis-cents setze anys que Jaume d'Agramunt, ... , escrivia: 'Fugiu ràpidament del lloc corromput. Si no podeu, purifiqueu la casa fent que hi penetri el sol, fumigant-la i emprant el vinagre en abundància. Res no ha de desanimar-nos ni desesperar-nos; temor només produeix grans danys i cap bé.' Deia que el Congrés de Canàries parlaria de l'ensenyament de la pediatria i que «esperançadament i amb il·lusió havíem decidit de preparar-nos per a aquesta sana discussió. Perquè la Societat Catalana de Pediatria no vol preservar els seus ulls no veient, ni vol preservar la seva veu abstenint-se de parlar. Perquè la Societat Catalana de Pediatria no pot, ni vol, fugir del lloc. Desitja que hi entri el sol; i és amiga, decididament, del vinagre. / Però aquesta actitud, sembla, no és unànime en el lloc. Temor només produeix grans danys i cap bé, però —salta a la vista— n'hi ha que continuen tement. No es pot tractar de conservar la salut —pobra salut!— en la pigrícia i l'oci, però n'hi ha que no escolten el precepte i continuen creient que `mejor es no meneallo. Mentrestant, en la letargia, quantes coses esperen debades el sol, el vinagre i la mà —les mans— que les sacsegin i les desvetllin!» Eren uns altres temps.

EN JOSEP DE VINAIXA I TOTS ELS ALTRES

Que «l'hospital és una peça mestra en la defensa de la salut i la lluita contra la malaltia» i que «ha d'estar a l'abast de tothom»,⁸⁶ són unes afirmacions que, ja fa temps, no discuteix ningú que tingui una mica de senderi. Ara, per sort, una gran majoria dels homes, les dones i els infants de les nostres ciutats i els nostres pobles no han d'ésser hospitalitzats en tota la vida; com en Josep de Vinaixa, per exemple, que, en canvi, es féu un tip d'anar a cal metge.

Perquè en totes les edats, però potser especialment durant la infància, els motius de petició d'un consell o els de consulta per una afecció que no fa necessari l'internament són múltiples i generals. El conjunt de visites generades per aquestes causes —l'assistència primària— era atès, majoritàriament, per la Seguretat Social en els seus ambulatoris i, durant molts anys, la qualitat de l'assistència que, en general, s'hi dispensava no satisfieia ningú, ni els assistits ni els assistents. L'any 1978, un estudi seriós⁸⁷ arribava a dir: «L'assistència ambulatoria de la Seguridad Social palesa unes deficiències tan greus que, en ocasions, pot considerar-se com iatrogènica» i «l'assistència ambulatoria és la més deficitària de totes les practicades per la Seguridad Social.»

Afortunadament, amb unes condicions polítiques

86. *Els hospitals a Catalunya*, Ignasi Aragó. Barcelona, 1967. pàg 15.

87. *La Sanitat als Països Catalans*, Jordi Gol i Gurina, Jesús M^a. de Miguel, Jacint Reventós, Andreu Segura, Felip Soler Sabarís. Barcelona, 1978. pàg. 54.

menys anòxiques, allò que era una diària denúncia passà a ésser una preocupació en els programes de govern dels rectors de la sanitat i, progressivament, l'assistència primària de la Seguretat Social anà, simplement, humanitzant-se.

La Conferència d'Alma-Ata⁸⁸ havia considerat una millor atenció primària com l'únic camí per aconseguir una garantia de la salut. A conseqüència de les conclusions d'aquesta Conferència —ara els homes de govern ja no eren sords ni cecs— foren posades en marxa les Àrees Bàsiques de Salut. Un decret de l'any 1985 defineix l'assistència primària com «el primer graó d'accés del ciutadà a l'assistència sanitària i integra l'atenció preventiva, curativa, rehabilitadora, i la promoció de la salut de la comunitat»; l'antiga i moltes vegades atrafegada i burocratitzada relació individual entre el metge i l'usuari és substituïda, a les Àrees Bàsiques de Salut, per l'assumpció per part d'un grup interdisciplinari de la responsabilitat de l'atenció a un col·lectiu de població, tant si estan bons (atenció preventiva i labor d'educació sanitària) com si estan malalts.

Convé de dir que, al marge de les estructures oficials, una assistència inspirada en el conjunt de característiques que, indispensablement, ha de conformar una correcta relació primària entre el metge i el malalt no ha deixat mai d'ésser practicada i fa molt de temps que és predicada; tot i les llargues anyades de corrents deshumanitzadors.

Francesc Prandi deixà l'Hospital Clínic l'any 1964, justament l'any que l'Hospital-Asil de Sant Rafael, d'un tronadet local de Les Corts, passà al nou edifici del passeig de la Vall d'Hebron, resultat —solar i obra— de la generositat d'uns donants. La nova instal·lació acollia infants amb problemes ortopèdics —especialment de caràcter quirúrgic— que atenien

88. Conferència Internacional de l'OMS-UNICEF, sobre atenció primària de salut, celebrada a Alma-Ata, d'on sortí l'objectiu «salut per a tothom l'any 2000".

Rafael Esteve de Miguel i Antoni Viladot i Pericé. Francesc Prandi fou invitat per Viladot a atendre els problemes pediàtrics dels infants ingressats i, tot seguit, atengué també una inaugurada consulta externa. Des del primer dia, Prandi —tot i amb el respecte que mereix el complex procés d'especialització dintre la pediatria— preconitzà la vigència d'una visió global de l'especialitat; aquest punt de vista el dugué, l'any 1969, a organitzar un primer curs de pediatria extrahospitalària, com un esforç per a preservar —o per a reconstruir— la pediatria general. En l'actualitat, amb un èxit notable —dels cinquanta assistents inicials s'ha passat a uns dos-cents participants— s'han realitzat vint cursos.

I després, per sort, la pediatria, potser mancada de les grans i sofisticades tècniques, però exercida amb la convicció que no hi ha problemes petits, que en cada infant hi ha una persona i que l'atenció i les paraules, molt sovint, poden ésser un ajut inestimable. I practicada amb generositat de temps.

És més que segur que en Josep de Vinaixa i tots els que, com ell, van veure en el seu metge una mà amiga, li guarden reconeixement. Un dia, en Josep escrivia al pediatre: «*Tal como me dice le escribo, enviandole la lista del pipi. Como vera hay días de todos, los días que boy a dormir a la hora de costumbre y me llaman es casi seguro que no, pero el día que boy mas tarde y se me retrasan las horas, es mas facil que me haga, y le digo la verdad que no me doy cuenta.*»⁸⁹ L'enuresi nocturna, és clar, un dia va deixar d'afligir en Josep i, segurament, no fou per «*la lista del pipi*»; però darrere l'enuresi i la carta de Vinaixa batega tota una manera d'entendre l'afectiva relació entre el pediatre i l'infant, que mal va si acaba essent un record històric.

Que unes persones amb coincidència en aquesta polida forma de veure les coses i veïns en sentiments

89. Carta de Josep B. i G., de Vinaixa, a Pere Calafell (29-desembre-1975).

i valoracions arribin a constituir un grup estable i que llurs trobades els deixin empremta en la formació i influeixin l'evolució de la història d'un conjunt humà, depèn de l'existència d'un aglutinant amb personalitat i de la solidesa d'un guiatge; més curt, depèn de l'existència d'un mestre. Aquestes condicions es donaren al voltant de Pere Calafell, «cada dimarts, al seu despatx, havent sopat, fins a altes hores. Les reunions eren informals. S'hi parlava de tot, de pediatria i del que venia al cas. En Pere Calafell les presidia i les convertia en una escola de formació, sense pretendre-ho. Allí vàrem aprendre què era l'amistat, l'honestedat dels principis, l'honradesa de les accions. Cadascú era ell mateix i tots ens respectàvem. Ho apreníem d'ell que acceptava benèvolament les nostres discrepàncies. De tant en tant se celebrava una sessió extraordinària: alguna personalitat dissertava sobre un tema pediàtric o humanístic d'actualitat»⁹⁰ com, una vegada —a principi dels anys cinquanta—, el pediatre argentí oponent al règim peronista professor Ramon Escardó que hi explorà el camp de les malalties de la família.

Aquesta institució —nascuda poc després d'acabada la guerra i formada per un nucli inicial integrat per Agustí Pérez i Soler, Jaume Elias, Carme Salvador i Júlia Corominas, ampliat posteriorment de manera considerable—⁹¹ es mantingué durant gairebé quaranta anys i, molt de temps, informà l'estil de l'exercici de la professió d'un bon nombre de pediatres i la seva influència configurà bona part de les iniciatives de la Societat Catalana de Pediatria.

90. *Pere Calafell i Gibert, in memoriam*, Ramon Martínez i Callén, sessió de la SCP, 7. març-1985.

91. Assistents habituals al cenacle Pere Calafell: Agustí Pérez Soler, Carme Salvador, Jaume Elias, Júlia Corominas, Eduard de Rafael, Joan Ripoll, Àngel Moya Ruiz de Larramendi, Francesc Jufresa, Ramon Martínez i Callén, Joaquim Ramis, Amat Palou, Orenci Altirriba, Albert Pi, Gonçal Figueras, Ignasi Aragó, Miquel Bernades, Rosa Llitjós i Josep M^a. Francès.

Sense disminuir ni una engruna el valor del cenacle Calafell i la seva transcendència, sí que és de justícia observar que, per una elemental conseqüència dels percentatges, les possibilitats de trobar —a prop— la companyia i l'estímul d'uns amics amb afinitat de criteris és proporcional al cens dels nuclis de població. I que la bona companyia i l'estímul que se'n rep ajuden a aprofundir i enfortir les conviccions. Així, el capteniment exemplar d'uns pediatres de poblacions mitjanes o menors, amb contactes escadussers o contactes difícils amb les fonts i els parers coincidents, gairebé uns solitaris, ha d'ésser vist com una pàgina d'alt coratge.

En una selecció de noms, el primer ha d'ésser Pompeu Pascual i Carbó, de Girona. L'any 1933 havia fet possible una sala destinada exclusivament a la infància a l'Hospital de Santa Caterina, l'any 1936 fou elegit degà de l'Hospital de les Comarques Gironines i l'any 1939 emprengué el camí de l'exili. El dia 15 de juny arribà a Santiago de Xile, hi visqué nou anys —sempre amb corbata negra, «en senyal de dolor per estar lluny de la meva pàtria»—, fou nomenat membre d'honor de la Societat Xilena de Pediatria i l'any 1948 retornà al país. Abans d'ésser «*invalidado para ejercer ningún cargo directivo*», Pompeu Pascual ja havia pres el determini de fer el seu camí al marge de qualsevol activitat oficial o pública; i, de veritat, el féu amb una gran dignitat. Obtingué el Premi Consolat de Mar per un treball sobre les migracions internes. Dedicà una atenció preferent —de l'any 60 al 76— al Dispensari Infantil de la Guarderia dels Germans Sàbat. «Tinc setanta-set anys. És un cap-i-cua un xic escandalós. Treballo com a metge lliure i per gust porto un servei gratuït en un barri de gent novinguda. Com a metge lliure visito tots els matins feiners, llevat de dimecres.»⁹² I, a més, en el seu aïllament irreductible fa estudis sobre la fam i l'evolució

92. D'una carta de Pompeu Pascual i Carbó a Pere Calafell, 14-juliol-1974.

de l'alletament al llarg dels segles, escriu sobre els setges de Girona i la Guerra de la Independència o sobre l'Institut de Girona i el seu temps.

A Girona, el relleu de la inquietud i del rigor l'han agafat Josep Campistol i Vila —que durant més de vint anys ha assistit periòdicament a l'Hospital Saint Charles, de Montpeller, i al Clínic, de Barcelona, i que ha promogut reunions i cursos de formació continuada entre els pediatres de les comarques gironines— i Pompeu Pascual i Busquets —que ha participat activíssimament en multitud d'iniciatives de la Societat Catalana de Pediatria i que, pel seu acurat sentit del civisme, ha estat regidor de l'Ajuntament de Girona i diputat al Parlament de Catalunya.

A Valls, Joan Figueras i Amat «donava exemple de com calia suavitzar, ablanir, les arestes i aconseguir dins la mesura del seu esforç, que les fonts fossin clares i transparents per a formar el gran corrent de la Pediatria catalana. I nosaltres, els de Comarca, espectadors interessats, però espectadors de tota manera, podem ajudar molt —m'havia repetit tantes vegades—, i el vehicle eficient —afegia— és la Societat Catalana de Pediatria».⁹³ I en in comptables ocasions —com en la reunió de la Societat a l'Espluga de Francolí, el 9 de març de 1975, pocs dies abans de la seva mort— se servia, reposadament, del vehicle, escoltava, escoltava molt, i la seva presència i la seva mirada de bonhomia eren una invitació a la serenitat i la ponderació.

A Lleida, la referència és Antoni Cambrodí i Aldomà. La seva ferma convicció que l'infant és una unitat no fraccionable i que així, conjuntament amb el seu entorn i les influències rebudes, ha d'ésser estudiat i tractat, el dugué a interessar-se per problemes psicològics i pedagògics de l'infant normal i, sobretot, de l'infant amb deficiències. Sugerí l'existència d'un procés «desestructurador» en el desen-

93. Figueras i Amat, *un pediatre de comarca*, Simeó Selga i Ubach. BSCP, 1975. pàg. 424.

volupament espontani del deficient mental, que deixat al seu impuls conduiria vers la «deficienciació». I, endut per una afinada consciència, es preguntà si, alguna vegada, per rutina o per l'ús de tècniques inadequades hom no hauria convertit en una «deficienciació ensenyada» el que, erròniament, era considerat una «deficienciació apresada». I va descriure un mètode personal de seguiment de l'infant deficient que, des d'un centre escolar de Tarragona, assolí un molt notable ressò.

Simeó Selga i Ubach, de Manresa, és un enamorat. És un enamorat dels infants i de la tasca d'atendre'ls i és un enamorat del seu país, que vol dir els seus paisatges, els seus homes, les seves pedres i la seva història. Com si hagués descobert la manera d'ésser present en més d'un lloc alhora i d'actuar-hi ben decisivament, ha visitat nens per tot el Bages, ha estat a l'Hospital de Sant Joan de Déu de Manresa, a l'Escola de Formació Social Torras i Bages (a partir de 1959), a l'Escola Femenina d'ATS Farreras Valentí (a partir de 1970), als Congressos de Metges i Biòlegs de Llengua Catalana, als Congressos de Pediatres de Llengua Catalana, al Parlament de Catalunya, a Omnium Cultural de Manresa, al Patronat d'Amics de Serrateix i, sempre, a la Societat Catalana de Pediatria; i, a més, ha estat un impulsor d'estudis d'història de la medicina, això sí, predicant amb l'exemple: Joan Casasayas, Jeroni de Moragas, el metge Cots, de Viver i Serrateix, el metge i escriptor Oleguer Miró, són els punts d'atenció.

Joan Argemí i Fontanet, el dia 9 d'octubre de 1973, va pronunciar la conferència inaugural del Curs de la Societat Catalana de Pediatria. El tema de la dissertació fou «Aspectes socials de la pediatria a Sabadell», perquè Argemí, permanentment, feia atenció als problemes pediàtrics de la seva ciutat i, per això, fou regidor de l'Ajuntament i director de la Clínica del Nen Jesús.

I al costat dels noms citats apareixen —amb responsabilitats i col·laboracions de mèrit— Anselm

Allué de Horna, de Tarragona, Lluís de Vehí de Cabrera, de Girona, Frederic Casas i Viñolas, de Figueres, Jaume Melcior i Vives, Bonaventura Lladonosa i Gallart i Santiago Solsona i Fages, de Lleida, Ramon Bacardí i Pons, de Puigreig i de Molins de Rei i tants d'altres que la relació fóra inacabable; per sort, per als infants d'aquesta terra.

VIDES TRUNCADES

Mentrestant, que els afectes i els molts infants i la pediatria i —també, sí— la Societat Catalana de Pediatria es quedaren sense la resta. I, tots, diuen el dol d'haver perdut allò que encara hi hauria hagut fins a l'arribada a la cúspide i l'aflicció que el seu edificador ja no sigui entre els confreres del redol. Uns se n'anaren en fèrtil maduresa i d'altres en una joventut que era una lluminosa promesa.

L'any 1956 morí, als quaranta-tres anys, Lluís Terradas i Via —fill d'Esteve Terradas, l'enginyer i matemàtic membre de l'Institut d'Estudis Catalans des de 1911—, pediatre de l'Hospital de Sant Pau i deixeble predilecte de Martínez i Garcia. L'any 1960 desaparegué Joaquim Pons i Rovira; tenia vint-i-nou anys i era metge intern de l'Institut de Puericultura de la Casa de Maternitat. D'ell, Carbonell i Juanico comentà les incomptables hores que, durant sis anys, havia passat al costat dels malalts, amb el resultat d'una sòlida formació i remarcà que «no tenia pressa a arribar, però sí la determinació d'arribar bé.»⁹⁴ L'any 1966 morí Walter Oppenheimer; tenia cinquanta-set anys i encara hauria pogut difondre els seus savis ensenyaments d'hematologia un molt llarg temps. Josep Maria Francès i Antonin que, des de 1966, era professor adjunt de la Càtedra de Pediatria, morí l'any 1971, als quaranta anys. El «Butlletí de la Societat» d'aquell mateix any (pàgina 499) diu que podia «ésser considerat el més alt representant de l'endocrinologia pediàtrica», diu que el professor

94. BSCP, 1960. pàg. 221.

Prader, de Zuric, —al costat del qual Francès havia passat dos anys— comentà que «d'entre els molts becaris estrangers que han treballat amb ell els últims vint anys, Francès ha estat, de molt, qui l'ha impressionat més» i acaba dient que «si sabem jutjar les persones pel que són i no per allò que les circumstàncies i la societat els atorga, hem de reconèixer que la Universitat ha perdut un dels seus millors catedràtics.» L'any 1982, als quaranta-nou anys, morí Josep Padullés i Santacreu que havia donat, junt amb Jordi Prats, un remarcable impuls a l'oncologia pediàtrica; darrera la seva bonhomiosa senzillesa s'amagava solidesa i inquietud.

Però tothom ho diu: la vida continua.

«ELS TRES ENEMICS DE L'ÀNIMA»

Ara fa cinc-cents anys —el 1492— fou impresa a Barcelona la traducció catalana de l'*Inventari o col·lectori de cirurgia* del mestre de Montpeller i metge dels papes d'Avinyó l'alvernès Guiu de Chauillac. Aquest extens i respectabilíssim incunable inclou, per exemple, la definició següent: «Cirurgia es sciencia ensenyant la manera e qualitat de obrar principalment consolidant e tallant e altres operacions manuals exercitant, sanant los homens segons que es possible.»

Si amb una referència a aquesta obra i a aquesta definició algú iniciés l'estudi històric de la cirurgia cardíaca —per citar una especialitat plenament eficient—, mereixeria la mateixa consideració que un biògraf de Madame Curie que comencés el seu relat descrivint les incidències de la sortida de la primera dent de la mare de l'eminent física.

D'aquest comentari se'n desprèn que qualsevol història —la que sigui— pot ésser més curta o més llarga segons siguin presos, com a punt de partida, uns reals inicis o bé unes meres i vanes curiositats de dubtosa relació amb el tema.

Centrada així la qüestió, és obligat de concloure que la història de la cirurgia pediàtrica en el nostre país tira a curta; de sobres, cap en una vida. Perquè no poden ésser considerades com a manifestacions d'una especialitat diferenciada l'acte de desbridar un abscess o d'evacuar un empiema o de seccionar un tendó, que és el que feia —quan no ressecava el genoll d'un nen emportant-se'n el cartílag epifisial— un

catedràtic de cirurgia madrileny, tingut per pioner;⁹⁵ com tampoc no és una aportació a la cirurgia infantil —malgrat el títol de *Tratado de Cirugía de la Infancia*— l'obra de joventut de Sebastià Recasens —bàsicament un text de cirurgia general amb tendres referències a la infància—, un mestre que durant els seus trenta-dos anys de vida posteriors a la publicació del *Tratado* no féu cap més treball sobre cirurgia pediàtrica.⁹⁶ Ni tampoc no té cap protagonisme en el món de l'especialitat, el Servei de Cirurgia Infantil de l'Hospital de Sant Pau durant els gairebé trenta anys que fou dirigit per Cèsar Olivé Gumà (fins a 1954), un cirurgià general de gran prestigi, expert sobretot en ferides ocasionades per banya de toro. I encara menys són història de cap activitat científica sinó, del tot, història del desprestigi, les irresponsables i superbiòses audàcies d'un catedràtic de pediatria o d'un fundador d'associacions, que arribaren a merèixer l'aparició en sengles setmanaris satírics.⁹⁷

El cert és que la primera intervenció d'estenosi hipertròfica de pílor efectuada en tot l'Estat tingué

95. José Ribera y Sans, catedràtic de cirurgia de la Universitat de Madrid, director de l'Hospital del Niño Jesús, de Madrid, de 1885 a 1912. Publicà el 1887, *Estudios de Cirugía Infantil*.

96. *Tratado de Cirugía de la Infancia* (1901), de Sebastià Recasens i Rigol (1863-1933), catedràtic de Ginecologia de Madrid des de 1902, tocòleg de la reina Victoria Eugènia.

97. El «Papitu» inserí un dibuix en què, mentre Martínez Vargats «operava», un ajudant deia a un altre, «Fóra millor que toquéssim el dos; si no, encara haurem d'anar al jutjat de guàrdia a declarar». I «La Codorniz» (21-maig-1961) condemnà al Dr. Garrido-Lestache a «la càrcel de papel» per haver declarat, entre d'altres incongruències, que havia realitzat més de 250.000 intervencions quirúrgiques. (Juan Garrido-Lestache Díaz, nascut el 1891, fou cap del Servei de Cirurgia de l'Hospital del Niño Jesús, de Madrid, i fundador d'una grisa Asociación de Cirujanos de la Infancia).

lloc a Barcelona l'any 1940; i això que Emili Roviralta, tota la vida, fou un lluitador i no parava de difondre els coneixements de cirurgia que podien ésser d'interès per al pediatre.

Emili Roviralta havia fet els primers passos quirúrgics sota el mestratge de Joaquim Trias i Pujol i de Joan Puig Sureda i es decantà vers la pediatria ben bé per la influència del que seria admirat amic seu Joan Córdoba —deu anys més gran. El paisatge de la cirurgia infantil era d'una desolació tan absoluta que Roviralta i Córdoba, l'any 1919, decidiren d'obrir, en una torreta del carrer de Madrazo cantonada al desaparegut carrer d'Orteu (de Balmes, en l'actualitat), una pomposa Clínica de Infancia, amb cinc llits al pis de dalt i la sala d'operacions al menjador. El fracàs fou semblantment pompós —que els ensenyaments de Puig Sureda no eren suficients per a la pràctica d'una cirurgia pediàtrica autèntica— i Roviralta se n'anà a París, a Munic, a Berlín, a Viena i a Bolonya i tornà amb un bagatge complet. L'any 1925 fou fundat l'Institut Policlínic —al carrer de Plató de Barcelona— basat en els principis de la medicina en equip, i el Servei de Cirurgia Infantil i Ortopèdia del nou Centre fou encarregat a Emili Roviralta. A partir d'aquest moment combaté amb totes les forces els que, segons una expressió seva, eren «els tres enemics de l'ànima»;⁹⁸ en primer lloc, els pediatres, que —pel fet de no haver rebut cap formació en cirurgia infantil— desconeixien totalment les possibilitats d'aquesta especialitat i quan en sentien parlar ho escoltaven no ja amb indiferència sinó amb incredulitat. Seguien els cirurgians generals, que no es resignaven a cedir una part de llur territori en benefici d'unes mans molt més qualificades. I en tercer lloc, els rectors dels plans de llicenciatura que, amb la seva miopia, no reconeixien la necessitat peremptòria d'incloure l'estudi de l'especialitat en els programes universitaris. El cert és que la primera intervenció

98. D'un escrit de Roviralta a Oriol Casassas.

d'estenosi hipertròfica de pílor de l'Estat —una afecció freqüent que, anys després (el 1982), en un sol centre barceloní fou intervinguda en 55 ocasions— Roviralta no la practicà fins a l'any 1940.

L'any 1943 la situació de la cirurgia pediàtrica i, sobretot, les seves perspectives començaren a canviar; fou fundat el Patronato de Camitas Blancas. Com sempre, la creació de la institució va ésser possible per la dedicació d'un grup de dames benefactores, la presidenta marquesa de Sentmenat, la secretària Marta Moragas i d'altres. En un edifici adjunt a l'Institut Policlínic, les instal·lacions del rudimentari Servei anterior foren ampliades i Roviralta, de debò, pogué dur a terme la seva labor de pioner i la —més transcendent encara— de mestre. En èpoques successives, foren destacats deixebles seus Joan Picañol i Peirató, Joan Martínez Mora i Josep Maria Casasa i Carbó.

Potser de no tanta consistència —o de tanta contundència— per raó d'unes arrels menys profundes, però també d'una gran eficàcia, fou l'actuació professional i el mestratge de l'inquiet Lluís Gubern i Salisachs; i la seva participació activa en totes les tasques de la Societat de Pediatria. Des de l'Hospital de Nens Pobres, la Casa de Maternitat, la Càtedra de Pediatria (1944) o la pràctica privada, fou un complet cirurgià infantil, amb idees i uns deixebles: Isidre Claret i Corominas, Alfred Marquès i Gubern.

A l'Hospital de Sant Pau, sembla que trigaren a adonar-se de la direcció del vent, perquè de 1954 a 1975 mantingueren en el càrrec de cap del Servei de Cirurgia infantil el voluntariós Antoni Raventós i Moragas, la formació del qual era totalment de cirurgia general. Això sí, assistia regularment a les reunions de la Societat de Pediatria i hi participava acaloradament. L'any 75, per fi, Sant Pau designà cap de Cirurgia infantil una persona qualificada, Joan Picañol.

Quan obrí les portes l'Hospital Infantil de la Vall d'Hebron, d'entre les persones amb competència per

a fer-se càrrec del Servei de Cirurgia fou escollida la que podria destinar-hi una dedicació a ple temps; fou així que arribà Josep Boix Ochoa —fill del pediatre valencià gran amic de la Societat Catalana de Pediatria Josep Boix Barrios— que havia viscut una etapa de preparació a Bremen. També anaren a l'Hospital Infantil Joan Martínez Mora, Josep Maria Casasa i Alfred Marquès; l'equip inspirava un gran respecte. Martínez Mora, l'any 1980, fou designat cap del Servei de Cirurgia pediàtrica de l'Hospital Germans Trias i Pujol.

Isidre Claret s'encarregà del Servei de Cirurgia Infantil de la Càtedra de Pediatria de la Universitat de Barcelona i del de Sant Joan de Déu i, des de 1987, fou professor titular de l'assignatura. En els mateixos centres, Lluís Morales i Fochs s'ha fet, de ben jove, una sòlida consideració que l'ha situat entre els noms representatius de la cirurgia infantil catalana.